

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและความเป็นมา

ในการพัฒนาประเทศที่ผ่านมา มิได้สร้าง “กระบวนการเรียนรู้” ให้แก่คนไทย ดังนั้นสังคมไทย จึงมีความอ่อนแอขาด “ปัญญา” ไม่สามารถแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง รวมถึงผู้มีโอกาสทางสังคมมักขาด คุณธรรมจริยธรรม ผู้ด้อยโอกาสจึงมักถูกเอารัดเอาเปรียบจากสภาพปัญหาเศรษฐกิจ การพัฒนาจึงควร มุ่งเน้นการพัฒนาไปที่การ “สร้างความเข้มแข็งของชุมชน” โดยผ่านกระบวนการ “การเรียนรู้” และ “รู้” ไปพร้อม ๆ กันเพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวพระราชดำริ ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ทรงพยายามทุกวิถีทางเพื่อการพัฒนาราษฎรมาตลอดระยะเวลากว่า 50 ปี ให้ชุมชนมีความเข้มแข็งโดยการให้ความรู้ และส่งเสริมอาชีพ ให้ราษฎรสามารถมีอาชีพและเลี้ยงตนเองได้ ซึ่งเราก็ เห็นได้จากโครงการต่าง ๆ มากมายทั่วประเทศ (สุเมธ ดันดิเวชกุล. 2542) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549) ได้กำหนดสังคมไทยที่พึงประสงค์ เป็นสังคมเข้มแข็งและมีคุณภาพ ใน 3 ด้าน คือ 1) สังคมคุณภาพ ที่ยึดหลักความสมดุล ความพอดี สร้างคนทุกคน ให้เป็นคนดี คนเก่ง พร้อมด้วยคุณธรรม มีวินัย มีความรับผิดชอบ ระบบเศรษฐกิจมีเสถียรภาพ มีความเข้มแข็ง ได้รับความพัฒนาอย่างยั่งยืน และสมดุลกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 2) สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ให้คนไทยคิดเป็น ทำเป็นอย่างมีเหตุผล เปิดโอกาสให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต การตั้งสมมุติ ทางปัญญา รักษาและต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม 3) สังคมสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน ดำรงไว้ซึ่งคุณธรรมและคุณค่า เอกลัทธิไทยที่พึงพาเกื้อกูลกันรู้รักสามัคคี มีจารีตประเพณีดีงาม รักและภูมิใจในชาติและท้องถิ่น มีสถาบันครอบครัวที่เข้มแข็ง ตลอดจนมีเครือข่ายชุมชนทั่วประเทศ (กรมพัฒนาชุมชน. 2547) จากแนวทางการพัฒนาประเทศดังกล่าวทำให้หลายองค์กร ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ได้เห็นความสำคัญในการนำภูมิปัญญาและศักยภาพท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนา โดยเฉพาะ การพัฒนาขีดความสามารถของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็ง ยืนหยัดด้วยตนเอง ที่ผ่านมามีทุก ฝ่ายทราบถึงปัญหาและอุปสรรคของวิสาหกิจชุมชนว่ามีในหลายมิติ กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวง เกษตรและสหกรณ์ได้จัดให้มี พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ.2548 ขึ้นเพื่อรองรับการให้ การสนับสนุนการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน และใช้เป็น กรอบ ทิศทางใน การทำงานที่มีความชัดเจน มากขึ้น

พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ.2548 หมวด ๔ การส่งเสริมวิสาหกิจ-ชุมชน มาตรา ๒๖ ให้ความสำคัญการจัดให้มีมาตรการในการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนากิจการวิสาหกิจชุมชนระดับปฐมภูมิในการประกอบกิจการอย่างครบวงจร รวมถึงการให้ความรู้และการสนับสนุนในการจัดตั้งการร่วมมือซึ่งกันและกัน การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการนำวัตถุดิบ ทรัพยากร หรือภูมิปัญญาของชุมชนมาใช้ให้เหมาะสมกับกิจการวิสาหกิจชุมชนและสภาพท้องถิ่นนั้นๆ หรือการให้ความรู้เกี่ยวกับขบวนการผลิตและการบริหารจัดการธุรกิจทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นการบริหารงานบุคคล การบัญชี การจัดหาทุนหรือการตลาด ทั้งนี้ เพื่อให้กิจการวิสาหกิจชุมชนในระดับปฐมภูมิ มีความเข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้ (พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ.2548) การที่ชุมชนสามารถที่จะพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืนในระดับที่พวกเขาเห็นสมควรและพอใจ สมศักดิ์ศรีในสังคม สามารถรู้เท่าทันปรับตัวได้ทัน ต่อผู้ต่อรองหรือขับเคลื่อนกิจกรรมต่างๆ เพื่อดำรงอยู่ของชุมชน และแก้ไขปัญหา ที่เกิดขึ้นกับพวกเขาได้ ชุมชนที่มีความเข้มแข็ง คือ ชุมชนที่มีลักษณะ โดยสรุปได้ ดังนี้ 1) ชุมชนที่คนในชุมชนสามารถดำรงอยู่อย่างมีศักดิ์ศรี ไม่รอคอยความช่วยเหลือจากภายนอก มีความสามารถในการพึ่งตนเอง 2) คนในชุมชนมีความมั่นคงปลอดภัยในการดำรงชีวิต 3) มีวิสัยทัศน์สามารถคาดการณ์ปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต และมองเห็นแนวทางการแก้ไขปัญหาเหล่านั้น 4) คนในชุมชนมีความรักและห่วงหาผูกพันชุมชน (www.cdswtu.com) ในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้สามารถดำเนินกิจกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพมีความต่อเนื่อง มีศักยภาพช่วยสร้างงานและรายได้แก่ประชาชนในท้องถิ่น จำเป็นที่จะต้องเปลี่ยนมุมมอง ของคนในชุมชนให้เข้าใจว่าทุนที่ชุมชนมีอยู่อันได้แก่ ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต วัตถุดิบ ฯลฯ สามารถนำมาเพิ่มมูลค่าได้ โดยต้องมีความรู้ความเข้าใจในองค์ความรู้ต่างๆ ในการทำธุรกิจตั้งแต่เทคนิคการผลิต การบริหารจัดการ รวมถึงการตลาดอย่างแท้จริง

เครือข่ายมหาวิทยาลัยมหาวิทยาลัยราชภัฏได้ทำวิจัยและพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ตั้งแต่ปี ๒๕๔๕ โดยใช้วิธีการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมร่วมกับคนท้องถิ่น เพื่อยกระดับ การผลิตให้ได้มาตรฐานคุณภาพจนกระทั่งปี ๒๕๔๘ ได้ทำงานในลักษณะการจัดการเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบดังกล่าว จึงมีความพยายามที่จะจัดกิจกรรมและมีส่วนร่วมในการพัฒนาจังหวัดสมุทรปราการ มาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งจังหวัดสมุทรปราการเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่กว้างใหญ่ และมีจำนวนประชากรเป็นอันดับที่ 2 ของประเทศไทย และยังมีอาชีพหลากหลายแตกต่างกันไป ส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้าง รองลงมาเป็นค้าขายและธุรกิจส่วนตัว เกษตรกรและอื่นๆ (สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรปราการ อ้างอิงจากพรณี แผงกุล. 2546)

ถึงแม้ว่าแนวความคิดพื้นฐานและปรัชญาของ “เศรษฐกิจพอเพียง” กับ “วิสาหกิจชุมชน” จะไม่เหมือนกันทั้งหมดทุกประเด็น แต่หากได้พิจารณาให้ลึกลงไปถึงองค์ประกอบอื่น ตลอดจนกระบวนการดำเนินงานแล้วก็จะเห็นได้ว่าไม่ได้แตกต่างกันโดยสิ้นเชิงเช่นกัน ตรงกันข้ามกลับมีความทับซ้อน ที่เป็นการเสริมหนุน และต่อเนื่องกันอย่างชัดเจน ในลำดับถัดมาเมื่อพิจารณาถึงระดับกลุ่มเป้าหมาย และกิจกรรมที่เกิดขึ้นก็ล้วนมุ่งไปที่กลุ่มเป้าหมาย 3 ระดับ ตั้งแต่ครัวเรือน กลุ่ม/องค์กร/เครือข่ายและชุมชน ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการคิด ตัดสินใจ และดำเนินการอย่างชาญฉลาดด้วยความสมดุล และลงตัวในด้านต่างๆ อาทิ ด้านทุน ด้านการผลิต ด้านการตลาด ด้านการบริหารจัดการ ด้านทรัพยากร/สิ่งแวดล้อม และด้านสวัสดิการ เป็นต้น ฉะนั้น โดยรวมการที่ได้กำหนดแนวทางการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ภายใต้ยุทธศาสตร์หลัก 3 ด้าน คือ “ส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนส่งเสริมและพัฒนาวิสาหกิจชุมชนและส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” จึงเป็นการถูกต้องและแยกจากกันไม่ได้ เพราะต่างก็มีความทับซ้อนกันอยู่ทั้งในปรัชญาและแนวคิดพื้นฐาน กลุ่มเป้าหมาย และกระบวนการที่จะนำไปสู่กิจกรรมผลผลิตและผลลัพธ์ในระดับของกลุ่มเป้าหมายเดียวกันซึ่งได้แก่ บุคคล/ครัวเรือน กลุ่ม/องค์กร และเครือข่าย และชุมชน เพื่อไปสู่จุดมุ่งหมายสุดท้ายเดียวกัน ซึ่งก็คือ “เศรษฐกิจฐานรากเข้มแข็ง” และ “ชุมชนพึ่งตนเองได้” นั่นเอง (มนุษย์ สอนเกิด. http://cddweb.cdd.go.th/cdregion03/cdr03/EC_visa.htm) ดังนั้นการนำแนวเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนจะช่วยให้วิสาหกิจชุมชนมีการพัฒนาที่เข้มแข็ง ตามมาด้วย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการส่งเสริมและพัฒนาวิสาหกิจชุมชนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง
2. เพื่อพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

ขอบเขตการวิจัย

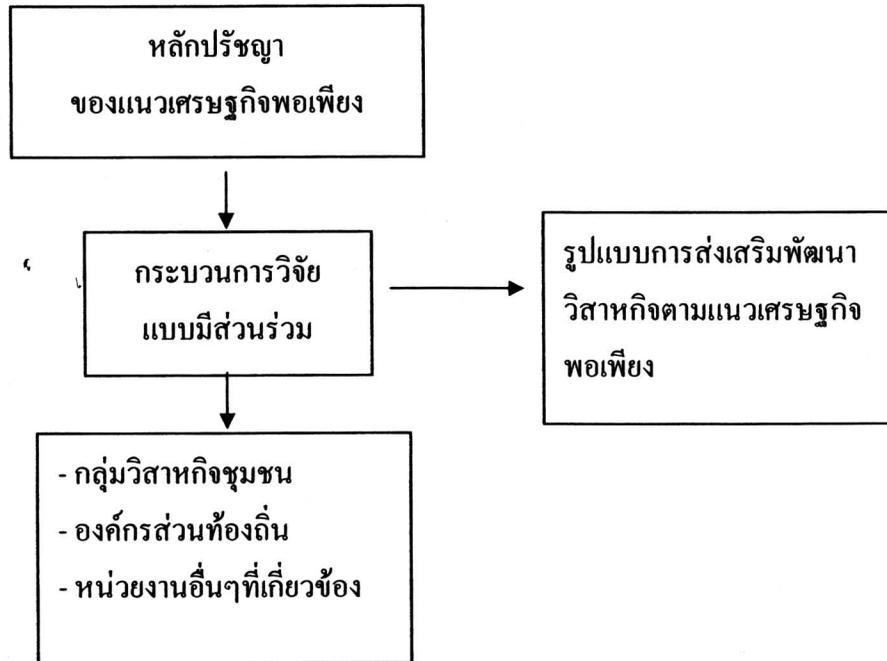
ประชากรที่ศึกษา

ประชากรที่ศึกษาในครั้งนี้ ได้แก่ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนในอำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 7 กลุ่ม เลือกโดยใช้เขตพื้นที่การปกครองของอำเภอพระสมุทรเจดีย์ที่แบ่งออกเป็น 2 เทศบาล 4 องค์กรบริหารส่วนตำบลและผู้เกี่ยวข้อง คือ เจ้าหน้าที่เกษตร ตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

พื้นที่ในการศึกษา

อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ

กรอบแนวความคิดของโครงการวิจัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้เผยแพร่แนวเศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
2. แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง
3. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีศักยภาพจัดการที่พึ่งตนเองได้
4. กลไก การสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน และผู้เกี่ยวข้องในท้องถิ่น

เพื่อพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชน

5. องค์กรความรู้เกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน
6. นักวิจัยที่เชี่ยวชาญด้านการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน